

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Філологічний факультет

Катедра загального мовознавства

МАТЕРІАЛИ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

в Українському мовно-інформаційному фонді НАН України

студентки I курсу магістратури
філологічного факультету
групи ФЛЛм-21
Костельної Лілії

Перевірила:
професорка катедри
загального мовознавства
Мацюк Галина Петрівна

Львів – 2025

ЗМІСТ

Зміст

Звіт про проходження практики	3
Щоденник практики.....	7
Блок «Розробник».....	8
Робота з корпусом.....	9
Опис словника	12
Словникові статті	12
Список використаних джерел	22

Звіт про проходження практики

Місце проходження практики: Український мовно-інформаційний фонд НАН України;

Керівник практики – професор катедри загального мовознавства Мацюк Галина Петрівна

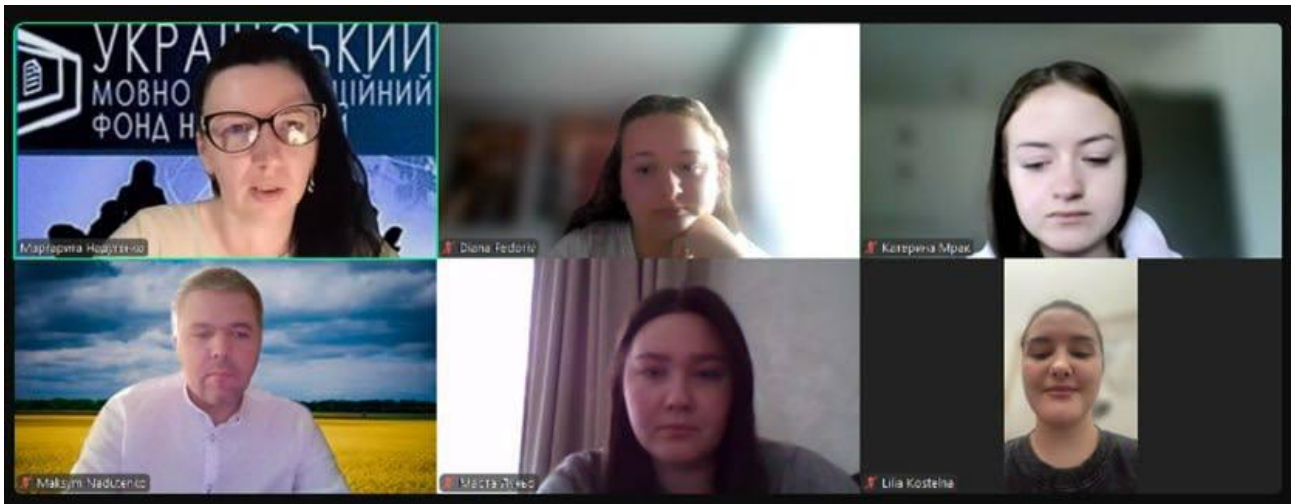
Тривалість практики – 02.06.2025 – 16.06.2025 р.

За період проходження виробничої практики з 02.06.2025 по 16.06.2025 р. виконала програму практики в повному обсязі.

Основні етапи та дії під час виробничої практики:

1. Формулювання завдань і вступна координація

Початковим етапом виробничої практики стало узгодження ключових завдань у співпраці з керівником від бази практики — старшою науковою співробітницею, кандидатом філологічних наук Надутенко Маргаритою Володимирівною. Під час вступної зустрічі було обговорено індивідуальні пропозиції студентів щодо змісту та формату виконання практичних завдань. Також визначено загальний план дій і погоджено особливості реалізації індивідуальних завдань у межах корпусної лінгвістики.

(Скриншот екрану з першої зустрічі)

2. Збір теоретичного матеріалу, пов'язаного з темою магістерської роботи
Наступним етапом стало опрацювання теоретичної бази з метою створення навчального корпусу текстів. Я відібрала 20 актуальних наукових статей, які безпосередньо стосуються тематики моєї магістерської роботи. Основним завданням цього етапу було сформулювати корпус, релевантний дослідницькій проблематиці, що в подальшому забезпечить можливість для проведення як кількісного, так і якісного лінгвістичного аналізу.

3. Попередня підготовка текстів (очищення)

Важливою складовою наступного етапу стала первинна обробка відібраних матеріалів. Усі тексти були очищені від немовних компонентів — таблиць, зображень, графіків, бібліографічних посилань, нумерації сторінок тощо. Це дало змогу забезпечити уніфікованість і лінгвістичну відповідність текстового масиву, необхідну для коректного завантаження в корпус і подальшого аналізу.

4. Робота з корпусом у Sketch Engine

На цьому етапі було безпосередньо здійснено роботу з корпусом у середовищі **Sketch Engine**. Спершу я зареєструвалась у системі та створила власний приватний корпус, присвячений темі магістерського дослідження. До нього було завантажено попередньо підготовлені тексти 20 наукових статей українською мовою.

Після створення корпусу відбувся автоматичний процес токенізації, лематизації та морфологічної розмітки відповідно до української мовної моделі. Для подальшого аналізу я скористалась інструментом **Wordlist**, який дозволив сформувати частотний список лексем. На основі цього списку було відібрано **5 лінгвістичних термінів**, що найчастіше траплялися у текстах і є ключовими для мого дослідження.

Для кожного з термінів було проведено конкордансний аналіз за допомогою функції **Concordance**, що дало змогу дослідити типові контексти їхнього вживання. Додатково, за допомогою інструменту **Word Sketch**, я вивчила типові колокації обраних термінів, що дозволило простежити закономірності їхнього функціонування в науковому дискурсі.

Отримані дані були систематизовані та представлені у вигляді графіків, таблиць і прикладів із корпусу. Ці результати стали емпіричною базою для теоретичних висновків у магістерській роботі та послуговували прикладом практичного застосування методів корпусної лінгвістики в дослідницькій діяльності.

5. Опрацювання функціоналу системи E-devel від Українського мовно-інформаційного фонду

Одним із важливих аспектів практики стало ознайомлення з онлайн-платформою **E-devel**, яка використовується для фіксації й представлення результатів лінгвістичних досліджень. Я вивчила інструктивні матеріали, переглянула демонстраційні відео та протестувала базові можливості системи. Після цього розпочала внесення зібраної інформації до електронного середовища відповідно до вимог фонду.

6. Оформлення персонального профілю розробника корпусу

У межах цього етапу було підготовлено й внесено до системи відомості про розробника корпусного проекту. Я стисло описала тему власного наукового дослідження, сформулювала перелік ключових лінгвістичних зацікавлень, а

також узагальнила попередній науковий досвід, дотичний до тематики корпусної лінгвістики.

7. Аналіз лексикографічного джерела для підготовки словникової статті

Щоб опанувати принципи створення словникових одиниць, я проаналізувала зміст і побудову «Словника лінгвістичних термінів» за ред. О. М. Загнітка. Особливу увагу було приділено логіці подання термінів, структурі статей і вимогам до термінографічного оформлення, що стало підготовчим етапом до створення власної словникової одиниці.

8. Наповнення системи E-devel: опис словника й створення словникових статей

Після попередніх етапів роботи я перейшла до практичного внесення інформації в електронну систему **E-devel**. Спершу було заповнено відповідну комірку з описом словника термінів, який безпосередньо пов'язаний із тематикою мого магістерського дослідження. В описі було зазначено мету словника, його наукову спрямованість та джерельну базу.

9. Створення словникових статей

Наступним кроком стало створення словникових статей до п'яти обраних мною термінів. Кожна стаття укладалась відповідно до структурних вимог: з чітким визначенням терміна, прикладами вживання, тематичними коментарями та уточненнями, пов'язаними з контекстом корпусного аналізу.

10. Медіаматеріали

Завершальним етапом цього блоку роботи стало додавання до системи супровідних медіаматеріалів. До словника я прикріпила ілюстрації, пов'язані з поняттями, а також дібрані наукові статті, які обґрунтовують використання термінів у дослідженні.

11. Документування етапів створення корпусу в комірці "Робота з корпусом"

У межах наступного етапу я заповнила розділ системи E-devel під назвою "Робота з корпусом", де детально описала весь процес створення навчального корпусу. У хронологічній послідовності було представлено всі основні кроки: від реєстрації в системі Sketch Engine та завантаження текстів до здійснення лінгвістичного аналізу за допомогою інструментів Wordlist, Concordance та Word Sketch.

12. Співпраця з керівниками практики та технічним фахівцем

Упродовж проходження практики ми постійно отримували підтримку з боку керівників. Методичний супровід забезпечувала Надутенко Маргарита Володимирівна, старша наукова співробітниця, кандидат філологічних наук, яка на всіх етапах консультувала нас, надавала фахові поради щодо теоретичного наповнення корпусу, лінгвістичних термінів та оформлення матеріалів. Її пояснення були ґрунтовними, чіткими й доступними, що значно полегшило процес опрацювання лінгвістичних завдань.

З технічного боку нам допомагав програміст, який створив персоналізовану капсулу в системі E-devel, у якій кожен студент міг розміщувати результати

власної роботи. Він покроково пояснив функціонал системи, показав, як правильно заповнювати кожну з комірок, відповідав на запитання й оперативно допомагав у разі технічних труднощів

13. Підсумки та результати виробничої практики

Результатом проходження виробничої практики стало успішне виконання всіх запланованих етапів у межах напряму корпусної лінгвістики. У процесі роботи було створено власний навчальний корпус на основі 20 наукових статей, дібраних відповідно до тематики моєї магістерської роботи. Я здійснила повний цикл корпусної роботи: від очищення та підготовки текстів до аналізу лексичних одиниць за допомогою інструментів Sketch Engine.

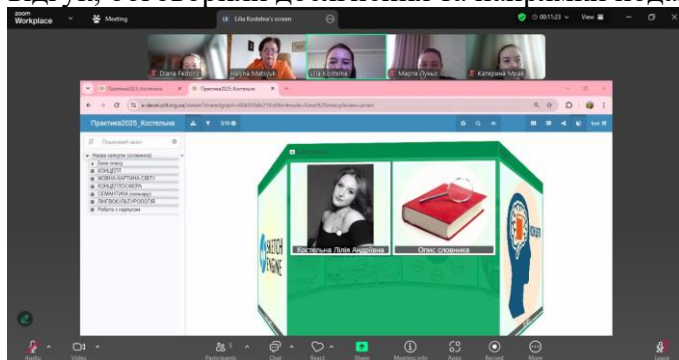
Окремим досягненням стало формування авторського словника термінів, у якому представлено ключові поняття, пов'язані з темою дослідження. До системи E-devel я внесла не лише опис і словникові статті, а й додаткові медіа-матеріали, що підсилюють наочність і змістовність поданого матеріалу.

Практика дала мені змогу набути прикладного досвіду в роботі з електронними корпусами, термінографією, а також — навичок роботи з цифровими платформами лінгвістичного спрямування.

ЩОДЕННИК ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Період проходження практики: 02.06.2025 – 15.06.2025

Дата	Опис виконаних завдань
02.06.2025	Ми ознайомилися з вимогами та завданнями практики на зустрічі з керівником — старшою науковою співробітницею УМІФ. Обговорили основні цілі та план подальшої роботи.
03.06.2025	Отримали необхідні наукові матеріали для формування теоретичної бази. Здійснили їхній первинний аналіз, визначили ключові напрямки для подальшої роботи з корпусом.
04.06.2025	Вивчили приклади вже створених словників і ознайомилися з вимогами до лексикографічних матеріалів, що мають бути підготовлені у ході практики.
05.06.2025	Розпочали вивчення платформи для розміщення результатів дослідження, опрацювали керівництва користувача, ознайомилися з базовим функціоналом системи.
07.06.2025	Створили власний робочий корпус у Sketch Engine. Провели відбір та очистку текстів із обраних наукових статей, видалили непотрібні елементи для кращого аналізу.
08.06.2025	Проаналізували структуру та зміст «Словника лінгвістичних термінів» для правильного оформлення майбутніх статей. Розробили концепцію власного словника з урахуванням дослідження.
09.06.2025	Використали функції корпусу для ідентифікації частотних термінів, відібрали найбільш релевантні для створення лексикографічних статей.
10.06.2025	Заповнили розділ «Про автора» на платформі, ввели необхідні відомості про себе, наукові інтереси та мотивацію до роботи над словником.
12.06.2025	Почали роботу над створенням словникових статей: сформулювали визначення, підібрали приклади з корпусу, додали коментарі та посилання.
13.06.2025	Підготували і додали ілюстративний матеріал — зображення та тематичні статті — для кожного терміна, адаптували їх під вимоги системи.
14.06.2025	Завантажили сформовані словникові статті до платформи, перевірили технічну коректність, усунули помилки та забезпечили належну навігацію між матеріалами.
15.06.2025	Описали в системі етапи роботи з корпусом, детально розписали послідовність кроків від реєстрації до формування результатів. Підготували підсумковий звіт про практику.
16.06.2025	Протестували капсулу, все перевірили на справність. Підготували все до захисту.
17.06.2025	Презентували результати виробничої практики перед керівником, отримали відгук, обговорили досягнення та напрямки подальшого вдосконалення.

БЛОК «РОЗРОБНИЦЯ»

Я Костельна Лілія Андріївна. Мені 21 рік. Родом я з Львівської області. Закінчила філологічний факультет за спеціальністю «Прикладна лінгвістика», де здобула ґрунтовні знання з мовознавства, перекладознавства, програмування та комунікацій. Під час навчання активно займалася науковою та проєктною діяльністю, зокрема цікавилася темами мовної картини світу, прагматики та взаємодії мови й суспільства. А зараз продовжую навчання в магістратурі ЛНУ імені Івана Франка.

Створюю україномовний контент і веду блог, присвячений розвитку й дослідженню сучасної української мови. Мій блог називається "Мовний код".

А також пишу магістерську роботу на тему: "«Концепт ЧЕРВОНИЙ в національно-мовній картині українців сучасних років»".

На магістратури ми активно брали участь у наукових конференціях. У квітні 2025 року взяла участь у XXIII Всеукраїнській науковій конференції молодих філологів VIVAT ACADEMIA, виступила з доповіддю на тему: "СТАТУС МОВ І ЇХ ЗАХИСТ У ДЕРЖАВАХ - ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД РУМУНІЇ, СЛОВАЧЧИНИ, ШВЕЦІЇ ТА ХОРВАТІЇ". Моя стаття була опублікована у збірнику конференції.

Також у 2024 році я виступила із доповіддю на тему: «Взаємодія офіційна мова- мова меншин в ЄС : досвід Румунії» на IV Міжнародній мультидисциплінарній студентській інтернет - конференції "Мозаїка наукової комунікації" і цю статтю також було опубліковано у збірнику.

РОБОТА З КОРПУСОМ

У межах дослідження було створено індивідуальний корпус у системі Sketch Engine, який складався з 20 повнотекстових наукових статей, використаних у магістерській роботі. Усі тексти були попередньо відредаговані (очищені від зайвих розділових знаків, дужок, метаданих тощо) та збережені в текстовому форматі (.txt) для подальшого завантаження в корпус.

Етапи роботи:

Формування корпусу:

Увійшла до системи Sketch Engine під індивідуальним обліковим записом.

Створила новий приватний корпус, назвавши його відповідно до теми дослідження.

Завантажила 20 наукових текстів українською мовою у форматі .txt.

Після завантаження було проведено автоматичну токенізацію та морфологічну розмітку (на основі української мовної моделі).

Опрацювання корпусу:

Для первинного аналізу було використано функцію Wordlist (Список слів), що дозволяє визначити частотність уживання лексем у корпусі.

Зі списку було відібрано найчастотніші слова, зокрема лінгвістичні терміни, які мають ключове значення для дослідження.

Вибір ключових термінів:

На основі частотного аналізу визначено 5 лінгвістичних термінів, що найчастіше траплялися в корпусі:

концепт

мовна картина світу

концептосфера

семантика (кольору)

лінгвокультурологія

Аналіз уживання термінів:

За допомогою функції Concordance проаналізувала контексти вживання кожного з 5 термінів.

Також було проаналізовано колокації (співвживані слова) до кожного терміна через інструмент Word Sketch.

Візуалізація результатів:

Збережено таблиці з частотністю та фрагменти конкордансів для кожного терміна як ілюстративний матеріал до магістерської роботи.

Отримані результати стали підґрунтям для побудови семантико-когнітивної моделі аналізованих термінів.

Бібліографічний опис

1. Бевз Н.П. Порівняльна лінгвокультурологія як наука про мову та культуру. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2011. Випуск 52. С. 25-32
2. Джеріх О. «Концепт» у сучасній когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології: поняття та структура. іпология мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. Вип. 35–36. 2018. С. 61-68.
3. Живіцька І. Мовна картина світу як відображення реальності. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2010. Вип. 4. С. 20-25.
4. Заремська І. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2011. Вип. 7. С. 396-402.
5. Іващенко В. Л. Функціональна топологія концептів як одиниць культури. Вісник Львів. ун-ту. Сер. філол.. 2004. Вип. 34. Ч. 1. С. 390-397
6. Іншакова І., Ішаков А. Функціонування кольорономенів у фразеологізмах. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2019. Вип. 48. С. 140-144.
7. Кучерук О. Образна природа семантики кольороназв в українських фразеологізмах. Дивослово. 2006. №1. С.40–42.
8. Левченко О. Лінгвокультурологія та її термінна система / О. Левченко // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2003. – № 490. – С. 105–113.
9. Літяга В. Поняття "концепт" у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 1(46)/2013. С. 48-51.
10. Літяга В. Поняття "концепт" у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 1(46)/2013. С. 48-51.
11. Мацьків П. В. Мовна картина світу в контексті суміжних наукових понять. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). - 2017. № 7. С. 115-118.

12. Мочалова Н. Семантика та символіка кольору в художній картині світу Андрія Гудими. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Філологія. Мовознавство. 2009. Т. 98, Вип. 85. С. 61-63.
13. Пліс В.П. Типологія концептів у сучасній когнітивній лінгвістиці / Закарпатські філологічні студії/ Вип.9 т.1, с. 115-119
14. Полубелова О. Поняття картини світу, її види та особливості. Житомирський державний університет імені І. Франка. 2017.
15. Семащенко, Т. Семантична структура лексичних одиниць на позначення кольору в українській мові / Т. Семащенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. — 2021. — Вип. 17. — С. 45–53.
16. Терещук Г., Михайло Ю. Формування мовної картини світу українського народу на тлі націотворення. Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини. 2016. Вип. 18. С. 46-54.
17. Терещук, Г., & Юрій, М. ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.
18. Топчій О. Ю. Палітра відтінків колорономену червоний у мовній картині світу. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». № 6. 2019. С. 209-204.
19. Форманова С. Ідеографічні словники як крок до становлення поняття «картина світу».
20. Яремчук, А. МОВНА КАРТИНА СВІТУ — КОНЦЕПТУАЛЬНА КАРТИНА СВІТУ — ХУДОЖНЯ КАРТИНА СВІТУ: ПАРАМЕТРИЧНІ ОЗНАКИ Й ХАРАКТЕР СПІВВІДНОШЕННЯ.

ОПИС СЛОВНИКА

Словник термінів є складовою частиною навчальної практики з корпусної лінгвістики та розроблений на основі матеріалів магістерської роботи. Його мета — систематизувати та подати ключові лексичні одиниці, пов'язані з концептом «ЧЕРВОНИЙ» у сучасній українській мові, використовуючи ресурси корпусної лінгвістики.

Створення словника здійснюється на основі аналізу даних із корпусів української мови. До словника включено терміни, що вживаються у контексті дослідження когнітивної, семантичної, прагматичної та культурної репрезентації кольору червоний. Всі одиниці проілюстровано типовими корпусними прикладами, які демонструють особливості їх уживання в сучасному мовному середовищі.

Структура словника:

Термін — одиниця, що репрезентує поняття, пов'язане з концептом «червоний».

Корпусні приклади — автентичні уривки з текстів, що підтверджують реальне вживання терміна.

Тлумачення — коротке пояснення значення терміна в рамках дослідження.

Особистий коментар — авторська рефлексія щодо семантики або культурного значення терміна, суб'єктивне бачення чи інтерпретація, що розкриває його місце в мовній картині світу.

Словник розрахований на студентів-філологів, дослідників когнітивної лінгвістики, лексикографів та всіх, хто цікавиться сучасними методами аналізу мови за допомогою корпусних технологій.

СЛОВНИКОВІ СТАТТІ

КОНЦЕПТ

Тлумачення за статтю Пліс В.П. Концепт – це основна одиниця структурованого знання у свідомості людини [6].

Концепт є складовою думки, тому має вирішальне значення для таких розумових процесів,

як припущення, висновки, прийняття рішень тощо. Природа цього поняття, а також обмеження, що визначили його, були предметом багатьох дискусій. Це пов'язано з тим, що суперечки про термін «концепт» часто відображають глибоко протилежні підходи до вивчення мови взагалі [6; 14; 15; 17].

Приклад вживання "Концепт як категорія лінгвокультурології може

виражатись вербально та не вербально. Він може

бути вербалізований різними способами (лексичним, фразеологічним, синтаксичним тощо),

цілий комплекс мовних засобів, систематизація

та семантичний опис яких дають змогу виділити

когнітивні ознаки і когнітивний класифікатор, які

можуть бути використані для моделювання концепту.

Концепт, будучи культурним явищем, є письмовим або усним вираженням типової ситуації.

Він може виражатись як текстово, так і зображувально. Якщо людина позначає концепт словом,

то це вказує на те, що це явище важливе для неї,

тобто має певну цінність. Відповідно, це дає зрозуміти, що до концепту входить ціннісний компонент. Далі, виступає понятійний компонент, що є результатом мисленнєвої діяльності людини.

Оцінка – ще одна складова концепту, основана

на життєвому досвіді учасника комунікації.

Останньою складовою є асоціація – тобто будьякий зв'язок між концептом та явищами чи предметами [12]."

Джерело Пліс В.П. Типологія концептів у сучасній когнітивній лінгвістиці / Закарпатські філологічні студії/ Вип.9 т.1, с. 115-119

Джерело Давиденко А.О. КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ НАПОВНЕННЯ КОНЦЕПТУ КОЛІР В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Тлумачення за статтю Давиденко А.О. Концепт КОЛІР присутній у кожній лінгвокультурі, з огляду на те, що кольори відповідають за

яскравість світобачення людини, вони – забарвлюють оточуючий світ, роблять його неповторним та прекрасним. Проте, в кожній лінгвокультурі присутні певні особливості сприйняття тих

чи інших кольорів, тобто, кольорова символіка.

Джеріх О. «Концепт» у сучасній когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології: поняття та структура. іпологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. Вип. 35–36. 2018. С. 61-68.

Тлумачення за статей Джеріх О.С. «Концепт» походить від

лат. *conspicere* «зачинати», «поняття» зводиться до давньоруського дієслова *пояти* «схопити,

присвоїти, одружитися». Тобто з етимологічної точки зору, «концепт» та «поняття» можна

вважати синонімами, але в когнітивній лінгвістиці між цими термінами є суттєва різниця.

Ю. С. Степанов визначає концепт як «сумарний феномен, який за своєю структурою складається з самого поняття та ціннісного, нерідко образного уявлення про нього людини» (Степанов, 1997, с. 40–43).

Незважаючи на розбіжності у визначенні терміна «концепт», більшість лінгвістичних

студій окреслюють такі ознаки концептів:

- ментальна природа (концепт розглядається як ментальна одиниця свідомості);
- комплексність (концепт спрямований на всестороннє вивчення мови з урахуванням когнітивних, асоціативних, культурологічних, етнічних особливостей, тощо);
- умовність та нечіткість, що пояснюється різним рівнем індивідуального та колективного пізнання;
- мінливість, що пов'язана з мінливістю навколишнього світу людини (концепт не може бути статичним, оскільки його структура постійно насичується новими елементами)."

Тлумачення за статтю В.Літяга "В українській мові слово "концепт" – калька латинського "conceptus" (поняття), і деякі дослідники оперують

ними як синонімічними. І все ж таки, наразі вони є досить диференційованими. "Поняття" вживається, в першу чергу, в логіці та філософії, а "концепт" – у мовознавстві, культурології, лінгводидактиці, лінгвістиці. Термін "поняття" влючає систему логічних термінів, таких як "судження" та "умовивід", і є згустком раціональної

частини концепту, тобто той зміст, який включає основні суттєві характеристики об'єкта [3, с.128]. "

Джерело Літяга В. Поняття "концепт" у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 1(46)/2013. С. 48-51.

Авторський коментар Концепт — це не просто слово чи поняття, а цілий пласт уявлень, емоцій, асоціацій і знань, пов'язаних із певним явищем у свідомості людини. Це як контейнер, у якому зберігається все, що ми колись чули, бачили, відчували й думали про, скажімо, «дім», «любов», «червоний». Концепти допомагають нам швидко орієнтуватися в світі й спілкуватися, не пояснюючи кожного разу щось з нуля.

МОВНА КАРТИНА СВІТУ

Тлумачення за статтю Живіцької І.А. "Мовна картина світу є суб'єктивним образом об'єктивної реальності,

оскільки кожна людина по-своєму і неповторно відтворює світ. Іншими словами, «мовна картина світу – це комплекс мовних засобів, у яких відображені особливості етнічного сприйняття світу», «це сукупність уявлень народу про дійсність, зафіксованих в одинцях мови на певному етапі розвитку народу», Мовна картина світу відображає у вербальних формах дійсність, яка сприймається свідомістю. Тому предметом дослідження сучасної лінгвістики є питання «про ступінь впливу людини на мову, якою вона послуговується, і про вплив природної мови на поведінку і мислення людини, особливо у плані формування її картини світу»

Живіцька І. Мовна картина світу як відображення реальності. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2010. Вип. 4. С. 20-25.

Приклад вживання 1. «Дослідження порівняльної семантики кольороназв показує, що мовна картина світу українців і японців суттєво відрізняється: один і той самий колір може мати протилежні культурні конотації»

2. «Аналіз фразеологізмів із компонентом “хліб” засвідчує, що в українській мовній картині світу ця лексема асоціюється не лише з їжею, а й із працею, добробутом і сакральністю».

3.«Війна гостро змінила мовну картину світу українців: слова на кшталт “пекло”, “тиша”, “втома” набули нових значень, а лексика фронту проникла в побутову мову»

Тлумачення за статтю Яремчук А. Мовна картина світу — це „відбитий засобами мови образ свідомості,

реальності, модель інтегрального знання про концептуальну систему уявлень, що репрезентована мовою. МКС прийнято відмежовувати від концептуальної, або когнітивної моделі світу, що є основою мовного втілення, словесної концептуалізації сукупності знань людини про світ”

Яремчук, А. **МОВНА КАРТИНА СВІТУ — КОНЦЕПТУАЛЬНА КАРТИНА СВІТУ — ХУДОЖНЯ КАРТИНА СВІТУ: ПАРАМЕТРИЧНІ ОЗНАКИ Й ХАРАКТЕР СПІВВІДНОШЕННЯ.**

Тлумачення за статтю Терещука Г., Михайла Ю. "Термін “картина світу” досить багатозначний. У сучасній філософській і

спеціальній науковій літературі цей термін застосовується для позначення світоглядних структур, що лежать в основі культури певної історичної епохи. У цьому розумінні використовуються також терміни “бачення світу”, “модель світу”, “образ світу”, що характеризують цілісність світогляду. Структура картини світу за такого підходу задається через систему так званих категорій культури (універсальї культури), у яких використовується поняття “мовна картина світу”.

"Мовна картина світу – структурування предметів, явищ, фактів ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості."

Терещук, Г., & Юрій, М. **ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.**

Тлумачення за статтю Заремської І,М, Польський лінгвіст Є. Бартмінський пропонує розглядати поняття “мовна картина світу”

у двох варіантах, які спрощено можна визначити як “суб’єктивний” і “об’єктивний” і означити

поняттями “бачення світу” і “картина світу”. Бачення передбачає спостерігача, оскільки є чийось,

а отже – і суб’єкта, який спостерігає; картина, яка також є результатом чийогось бачення, але вже

не містить такої сильної імплікації суб’єкта, де центр зміщується на об’єкт, тобто на те, що

міститься в самій мові [1, 87]. Саме ж поняття “мовна картина світу” функціонує в працях цього

дослідника досить у незвичному трактуванні: “втілена в мові інтерпретація дійсності, яку можна

уявити у вигляді комплексу суджень про світ” [1, 88].

На нашу думку, мовна картина світу – це система уявлень про світ, які, проходячи крізь

людське пізнання, стають ментальними конструкціями, віддзеркаленими на всіх рівнях мовної

системи, і можуть бути передані іншим членам спільноти засобами національної мови

Наголосимо на тому, що більшість дослідників вважає, що між мовною і концептуальною

картинами світу існує тісний взаємозв’язок: мова ніби окреслює, виокремлює певні елементи

концептуальної картини світу. Тобто, мова пояснює зміст концептуальної картини світу,

зв’язуючи слова між собою, внаслідок чого утворюється мовлення [20].

Заремська І. Мовна картина світу як об’єкт лінгвістичних досліджень. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2011. Вип. 7. С. 396-402.

Авторський коментар Мовна картина світу — це спосіб, яким ми бачимо й осмислюємо реальність через призму мови. Вона ніби фільтр, крізь який ми сприймаємо світ: те, що для однієї культури — важливе і виразне, для іншої може бути ледь помітним. Мова не просто називає речі — вона показує, як саме ми їх розуміємо. Саме тому через мову передаються не лише факти, а й почуття, цінності, спосіб мислення і навіть пам’ять народу.

КОНЦЕПТОСФЕРА

Тлумачення за статтю В.Літяги "Концептосфера – це сукупність концептів, з яких, як з музичного полотна, складається світогляд носія мови" [7, с. 34].

Концептосферу

можна описати як польову структуру, у якої є "ядро (когнітивно-пропозиційна структура важливого концепту),

приядерная зона (лексичні репрезентації) та периферія

(асоціативно-образні репрезентації)" [7, с. 35]. Якщо

виходити з того положення, що концепти бувають національними та індивідуальними, то периферія відображатиме індивідуальні концепти, а приядерная зона і

ядро – загальнонаціональні і навіть універсальні.

Концептосфера мови співвідноситься з поняттям

концептосфери культури. На думку Д. С. Лихачова,

концептосфера національної мови складається з окремих варіантів, які групуються між собою. Так, існує концептосфера української мови, а в ній концептосфера

"сім'ї", "політики", "молоді", індивідуальна концептосфера та ін. Отже, можна говорити про концептосферу

французької мови та виділити в ній концептосферу

"міжнародні відносини".

Літяга В. Поняття "концепт" у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 1(46)/2013. С. 48-51.

Приклад вживання 1.«У художньому дискурсі Оксани Забужко простежується складна концептосфера жіночої ідентичності, в якій концепти “тіло”, “пам’ять”, “мовчання” та “воля” взаємодіють як елементи когнітивного поля». Цей приклад демонструє, як у конкретному тексті може формуватися й функціонувати окрема концептосфера, відображаючи глибинні ментальні структури.

2.«Концептосфера сучасної української мови активно трансформується під впливом війни: до її ядра входять концепти “свобода”, “незламність”, “ворог”, що відображають нову мовну реальність». Цей приклад акцентує на змінності концептосфери під впливом суспільно-історичних подій.

3.«Концептосфера сучасної української музичної лірики охоплює теми втрати, любові й надії, що відображає емоційний стан суспільства»

Авторський коментар Концептосфера — це своєрідна ментальна мапа, яка складається з ключових понять (концептів), що формують наше уявлення про світ. Вона, як Всесвіт у свідомості мовця, має свої центри (найважливіші і найстійкіші поняття), зони впливу (пов'язані слова й образи) та межі, що можуть змінюватися залежно від культури, історії або особистого досвіду. Усе, що ми говоримо й думаємо, врешті-решт живе в цій концептосфері — мовній, культурній, особистісній.

СЕМАНТИКА(кольору)

Тлумачення за статтю Семащенко Т. Семантика кольоропозначень – це історія життя чуттєвого образу кольору, всі

зміни якого відображаються у мовленні й фіксуються

у мові. Пройшовши тривалий шлях розвитку від позначення ознак, що належать

конкретним предметам, до закріплення в поняттєвих характеристиках оцінних переносних значень, прикметники-колоративи відображають асоціативні зв'язки, що поєднують колір із іншими ознаками об'єктів матеріального світу. Окремі назви кольорів розвинули цілий ланцюг конотацій, інші – моносемантичні, обмежуються лише позначенням

кольору, що зводиться до номінативної функції. Результатом семантичного розвитку колоративів стало співіснування в мові їхніх прямих, переносних та символічних значень на різних етапах розвитку

мови.

Семащенко, Т. Семантична структура лексичних одиниць на позначення кольору в українській мові / Т. Семащенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. — 2021. — Вип. 17. — С. 45–53.

Приклад вживання «Семантика кольору в українській мові відображає не лише безпосереднє позначення відтінків, а й різноманітні переносні та символічні значення, які сформувалися історично та культурно.»

Авторський коментар Семантика кольоропозначень — це історія життя чуттєвого образу кольору, всі зміни якого відображаються у мовленні й фіксуються у мові. Пройшовши тривалий шлях розвитку від позначення ознак, що належать конкретним предметам, до закріплення в поняттєвих характеристиках оцінних переносних значень, прикметники-колоративи відображають асоціативні зв'язки, що поєднують колір із іншими ознаками об'єктів матеріального світу. Окремі назви кольорів розвинули цілий ланцюг

конотацій, інші – моносемантичні, обмежуються лише позначенням кольору, що зводиться до номінативної функції. Результатом семантичного розвитку колоративів стало співіснування в мові їхніх прямих, переносних та символічних значень на різних етапах розвитку мови.

ЛІНГВОКУЛЬТОРОЛОГІЯ

Тлумачення за статтю Левченко О. “Лінгвокультурологія – це наука, що виникла на перетині лінгвістики та культурології, і яка досліджує вияви культури народу, відображені та закріплені у мові” [11, с.8]; “Завдання лінгвокультурології – експлікувати культурну значимість мовної одиниці (тобто “культурні знання”) на основі зіставлення прототипної ситуації фразеологізму чи іншої мовної одиниці, його символічного прочитання з тими “кодами” культури, які відомі чи можуть бути запропоновані носію мови лінгвістом” [11, с.10–11]. З огляду на рівень сучасних лінгвокультурологічних досліджень наведені “завдання лінгвокультурології” подані дещо редуковано. Наприклад, В. Шаклеїн вбачає завдання лінгвокультурології “у розгляді феноменів мови та культури, які зумовлюють один одного, що передбачає перш за все багатоаспектність проблематики лінгвокультурології, можливість різних системних підходів до вирішення лінгвістичних питань” [12, с.138]. Такий підхід до визначення завдань лінгвокультурології (яка, ще раз наголосимо, використовує когнітивну парадигму) узгоджується з основним завданнями когнітивної лінгвістики. Хоча необхідно визнати, що на формування останньої мали вплив ідеї В. Гумбольдта, гіпотеза Сепіра-Уорфа, праці О. Потебні тощо. Пишучи про співвідношення між мовою та культурою, К. Леві-Строс висловив “робочу гіпотезу”: “...між певними аспектами й на певних рівнях можна виявити деякі співвідношення, ...якраз і йдеться про те, щоб визначити, які ж це аспекти і де знаходяться ці рівні” [13, с.80].

Левченко О. Лінгвокультурологія та її термінна система / О. Левченко // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2003. – № 490. – С. 105–113.

Тлумачення за статтю Бевз Н.П. На думку В. В. Воробйова «Лінгвокультурологія – комплексна наукова дисципліна синтезуючого типу, що вивчає взаємозв’язок та взаємодію культури і мови в її функціонуванні і відбиває цей процес як цілісну структуру одиниць в єдності їх мовного та позамовного (культурного) змісту за допомогою системних методів і з орієнтацією на сучасні пріоритети та культурні норми» [3, с. 37]

Визначення лінгвокультурології, дане В. В. Красних, також базується на загальній інтегративній семі «культура - мова»; але, крім цього, в дефініції зазначені й інші релевантні ознаки досліджуваної дисципліни: картина світу, мовна свідомість, національно-ментальні особливості як принципово нові об’єкти дослідження: «лінгвокультурологія – дисципліна, що вивчає прояв,

відображення та фіксацію культури в мові та дискурсі. Вона безпосередньо пов'язана з вивченням національної картини світу, мовної свідомості, особливостей ментально - лінгвального комплексу» [1, с. 2].

Отже, лінгвокультурологія є науковою дисципліною синтезуючого типу, що вивчає взаємозв'язок та взаємодію культури й мови у процесі її функціонування, досліджуючи вияви культури народу, що відбилися та зафіксувались у його мові.

Джерело Бевз Н.П. Порівняльна лінгвокультурологія як наука про мову та культуру

Приклади вживання 1.Лінгвокультурологія як синтез лінгвістики та культурології дозволяє вивчати не лише мовні одиниці, а й культурні коди, зафіксовані в них.

2.Дослідження фразеологізмів на матеріалі української мови з позицій лінгвокультурології дозволяє встановити символічні значення, пов'язані з національною картиною світу.

3.Лінгвокультурологія враховує не лише мовні, а й позамовні чинники – наприклад, історичні, релігійні чи етнопсихологічні аспекти формування мовної свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бевз Н.П. Порівняльна лінгвокультурологія як наука про мову та культуру. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2011. Випуск 52. С. 25-32
2. Джеріх О. «Концепт» у сучасній когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології: поняття та структура. іпология мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. Вип. 35–36. 2018. С. 61-68.
3. Живіцька І. Мовна картина світу як відображення реальності. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2010. Вип. 4. С. 20-25.
4. Заремська І. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2011. Вип. 7. С. 396-402.
5. Іващенко В. Л. Функціональна топологія концептів як одиниць культури. Вісник Львів. ун-ту. Сер. філол.. 2004. Вип. 34. Ч. 1. С. 390-397
6. Іншакова І., Ішаков А. Функціонування кольорономенів у фразеологізмах. [Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки](#). 2019. Вип. 48. С. 140-144.
7. Кучерук О. Образна природа семантики кольороназв в українських фразеологізмах. *Дивослово*. 2006. №1. С.40–42.
8. Левченко О. Лінгвокультурологія та її термінна система / О. Левченко // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2003. – № 490. – С. 105–113.
9. Літяга В. Поняття "концепт" у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 1(46)/2013. С. 48-51.
10. Літяга В. Поняття "концепт" у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 1(46)/2013. С. 48-51.
11. Мацьків П. В. Мовна картина світу в контексті суміжних наукових понять. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). - 2017. № 7. С. 115-118.
12. Мочалова Н. Семантика та символіка кольору в художній картині світу Андрія Гудими. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]*. Сер. : Філологія. Мовознавство. 2009. Т. 98, Вип. 85. С. 61-63.
13. Пліс В.П. Типологія концептів у сучасній когнітивній лінгвістиці / Закарпатські філологічні студії/ Вип.9 т.1, с. 115-119

14. Полубелова О. Поняття картини світу, її види та особливості. Житомирський державний університет імені І. Франка. 2017.
15. Семащенко, Т. Семантична структура лексичних одиниць на позначення кольору в українській мові / Т. Семащенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. — 2021. — Вип. 17. — С. 45–53.
16. Терещук Г., Михайло Ю. Формування мовної картини світу українського народу на тлі націотворення. [*Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини.*](#) 2016. Вип. 18. С. 46-54.
17. Терещук, Г., & Юрій, М. ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.
18. Топчій О. Ю. Палітра відтінків колорономену червоний у мовній картині світу. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». № 6. 2019. С. 209-204.
19. Форманова С. Ідеографічні словники як крок до становлення поняття «картина світу».
20. Яремчук, А. МОВНА КАРТИНА СВІТУ — КОНЦЕПТУАЛЬНА КАРТИНА СВІТУ — ХУДОЖНЯ КАРТИНА СВІТУ: ПАРАМЕТРИЧНІ ОЗНАКИ Й ХАРАКТЕР СПІВВІДНОШЕННЯ.